

DE VOORSPELLENDE WAARDE VAN HET INITIËLE EN DEFINITIEVE SCHOOLADVIES IN HET SPECIAAL BASISONDERWIJS

Student	Ilsa de Vries
Studentnummer	S2801132
Master	Rijksuniversiteit Groningen, master Onderwijswetenschappen, track: Onderwijsinnovatie
Onderdeel	PAMAOW04
Begeleider en 1 ^e beoordelaar	Prof. dr. M.J. Warrens
2 ^e beoordelaar	Dr. D.D.N.M. Kostons
Inleverdatum	4 april 2022
Aantal woorden	5754

Abstract

Placement in Dutch secondary education uses two indicators that are given to the pupil at the end of grade 6, namely school recommendation from primary school and advice based on a standardized test. There is an ongoing discussion in the Netherlands among education professionals, media and researchers as to whether the end-of-primary-school test should be used in addition to the school recommendation and, if so, what the role of the test should be. Before the end-of-primary-school test is taken, an initial school recommendation is issued from the primary school. If the test recommendation is higher than the initial school recommendation, there is an obligation to reconsider the school recommendation. This will then lead to the final school recommendation. Research into the predictive value of the initial and final school recommendation is useful, because it can provide insight into the added value of the standardized test. In addition, the predictive value of the final school recommendation has only been studied for regular primary education, while primary education also includes special primary education (sbo). Moreover, it is not yet known what the predictive value of the initial school recommendation is (including for primary education) and to what extent this differs from the predictive value of the final school recommendation. This study looked at the predictive value of school recommendations in group 8 with respect to the educational position of the pupil in grade 9 of secondary education. Data has been made available by the Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). The current research shows that the predictive power of the initial and final school recommendation given in grade 6 of primary education, with regard to the educational position of the pupil in grade 9 of secondary education, is very similar. Due to the small number of reconsiderations for the data at hand, it was not possible to properly investigate the added value of the standardized test for sbo.

Samenvatting

Bij de plaatsing in het Nederlandse vo wordt gebruik gemaakt van twee indicatoren die aan het eind van groep 8 aan de leerling gegeven worden, namelijk het schooladvies vanuit de basisschool en een advies gebaseerd op een gestandaardiseerde eindtoets. Er is een lopende discussie in Nederland onder onderwijsprofessionals, media en onderzoekers of er naast het schooladvies een eindtoets moet worden gebruikt en zo ja, wat de rol van de eindtoets moet zijn. Voordat de eindtoets wordt afgenomen wordt er een initieel schooladvies uitgebracht vanuit de basisschool. Wanneer het eindtoetsadvies hoger uitvalt dan het initiële schooladvies, is er de verplichting om het schooladvies te heroverwegen. Dit zal dan leiden tot het definitieve schooladvies. Onderzoek naar de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies is nuttig, omdat hiermee inzicht kan worden verkregen in de toegevoegde waarde van de eindtoets. Daarnaast is de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies alleen bestudeerd voor het regulier basisonderwijs, terwijl het po ook het speciaal basisonderwijs (sbo) omvat. Daarnaast is nog niet bekend wat de voorspellende waarde van het initiële schooladvies is (ook niet voor het po) en in welke mate dit verschilt van de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies. Daarom is in dit onderzoek gekeken naar de voorspellende waarde van het schooladvies in groep 8 op de onderwijspositie van de leerling in klas 3 van het vo. Data is beschikbaar gesteld door Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Uit het huidige onderzoek blijkt dat het initiële en definitieve schooladvies gegeven in groep 8 van het sbo met betrekking tot de onderwijspositie van de leerling in klas 3 van het vo zeer vergelijkbaar zijn. Vanwege het kleine aantal heroverwegingen kon het effect de invloed van het toetsadvies niet goed worden onderzocht voor het sbo.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	5
1.1 Po-vo-overgang	5
1.2 Initieel en definitief schooladvies	6
1.3 Voorspellende waarde van definitieve schooladvies	7
1.4 Speciaal basisonderwijs	8
1.5 De huidige studie	8
2. Methode	10
2.1 Participanten	10
2.2 Procedure van dataverzameling	10
2.3 Instrumenten en variabelen	10
2.4 Analyseplan	11
3. Resultaten	12
3.1 Aantallen leerlingen per cohort	12
3.2 Zittenblijvers	14
3.3 Voorspellende waarde initieel en definitief schooladvies	15
3.4 Onder of boven adviesniveau	17
3.5 Vergelijking (definitief schooladvies) van regulier po en sbo	19
4. Discussie	20
4.1 Conclusie	20
4.2 Validiteit van de huidige studie	22
4.3 Beperkingen en aanbevelingen	23
Literatuurlijst	25

1. Inleiding

1.1 Po-vo-overgang

Ongeveer 190.000 leerlingen in Nederland maken elk jaar weer de overstap van het primair onderwijs (po) naar het voortgezet onderwijs (vo). Het Nederlandse vo is opgebouwd uit verschillende onderwijsniveaus: praktijkonderwijs, vmbo (basis, kader, gemengd en theoretisch), havo en vwo. De plaatsing van een leerling op een passend startniveau in het vo is om verschillende redenen zeer belangrijk. Het instapniveau van de leerlingen op het vo komt in grote mate overeen met hun uitstroomniveau (Inspectie van het Onderwijs, 2018; Lenhard & Schröppel, 2014). Tussentijdse op- en afstroom wordt door leerlingen en ouders/verzorgers regelmatig als een grote stap gezien. Bij opstroom sluit het curriculum van het ene onderwijstype bijvoorbeeld in veel gevallen niet goed aan bij het andere onderwijstype. Daarnaast is overstappen naar een ander niveau soms ook lastig omdat vo-scholen de verschillende onderwijsniveaus op meerdere locaties kunnen hebben ondergebracht (Van de Werfhorst e.a., 2015).

Bij de plaatsing in het vo wordt gebruik gemaakt van twee indicatoren die aan het eind van groep 8 gegeven worden, namelijk het schooladvies vanuit de basisschool en een advies gebaseerd op een gestandaardiseerde eindtoets (Dijks e.a., 2020). Sinds schooljaar 2014-2015 ziet het adviseringsbeleid er als volgt uit; de leerling ontvangt een initieel schooladvies vóór de afname van de eindtoets. Vervolgens vindt een afname van de eindtoets plaats. Als het advies gebaseerd op de eindtoets hoger is dan het initiële schooladvies moet het schooladvies worden heroverwogen. Het schooladvies kan bij een heroverweging alleen naar boven worden bijgesteld. Daarna ontvangt de leerling een definitief schooladvies. (Dijks e.a., 2020; Oomens e.a., 2016). Het schooladvies is leidend bij de plaatsing in het vo en het toetsadvies wordt vooral gezien als een extra hulpmiddel (Feron e.a., 2016; Lek & van de Schoot, 2019).

Er is een lopende discussie in Nederland onder onderwijsprofessionals en onderzoekers en in de media of er naast het schooladvies een eindtoets moet worden gebruikt en zo ja, wat de rol van de eindtoets moet zijn (Feron e.a., 2016; Lek & Van der Schoot, 2019; Timmermans e.a., 2018). Voorstanders van het huidige adviseringsbeleid (met een grote rol voor het schooladvies) gebruiken als argument dat de leraar een veel breder beeld heeft van de leerling, dus een beter advies kan geven en dat een eindtoets slechts een 'momentopname' is (Feron e.a., 2016; Lek & van de Schoot, 2019). Volgens de Inspectie van het Onderwijs (2018) wordt het advies vanuit de basisschool zorgvuldig genomen op basis van toetsscores, capaciteitenonderzoek en intelligentieonderzoek over de cognitieve prestaties van de leerlingen.

Personen die graag een grotere rol zien voor de eindtoets maken zich zorgen over de bijdrage van het definitieve schooladvies aan kansenongelijkheid.

Leerlingen met lager opgeleide ouders/verzorgers ontvangen gemiddeld lagere definitieve schooladviezen dan leerlingen met hoger opgeleide ouders/verzorgers (De Boer e.a., 2010; Timmermans e.a., 2015). Daarnaast zijn er sterke regionale verschillen in het definitieve schooladvies (Oomens e.a., 2019; Oosting e.a., 2018).

Onderzoek naar de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies is nuttig, omdat hiermee inzicht kan worden verkregen in het huidige adviseringssysteem. Het huidige onderzoek kan mogelijk nieuwe aanknopingspunten geven voor het verbeteren van de huidige adviesprocedure. Onderzoek naar de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies is alleen bestudeerd voor het regulier basisonderwijs (Dijks e.a., 2020; Feron e.a., 2015; Lek & Van de Schoot, 2019; Warrens, Korpershoek e.a., 2019), terwijl het po ook het speciaal basisonderwijs (sbo) omvat. Daarnaast is nog niet bekend wat de voorspellende waarde van het initiële schooladvies is (ook niet voor het po) en in welke mate dit verschilt van de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies. In dit onderzoek is gekeken naar voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies in groep 8 met betrekking tot de onderwijspositie van de leerling in klas 3 van het vo.

1.2 Initieel en definitief schooladvies

Voordat de eindtoets wordt afgenomen wordt er een initieel schooladvies uitgebracht vanuit de basisschool. Bij het hoger uitvallen van de eindtoets, moet het initiële schooladvies worden heroverwogen. Het initiële schooladvies kan alleen naar boven worden bijgesteld bij een heroverweging. Daarna wordt het definitieve schooladvies vanuit de basisschool gegeven (Dijks e.a., 2020; Oomens e.a., 2016). Bij 1 op de 6 leerlingen leidt een heroverweging tot een daadwerkelijke bijstelling van het schooladvies (Korpershoek e.a., 2016).

Voor de adviesprocedure van het initiële schooladvies zijn er een aantal kwaliteitseisen geformuleerd door de Inspectie van het Onderwijs (2018). In de adviesprocedure van een basisschool moet een taakverdeling, beslisregels en een planning staan. Daarnaast moeten er meerdere personen betrokken zijn bij het schooladvies. Deze betrokkenen moeten ervaring hebben met het geven van schooladviezen. Ook is het belangrijk dat ouders en leerlingen in het proces worden gehoord. Dit gebeurt tijdens schoolbezoeken, waarin het advies met ouders en leerling wordt besproken, voordat het initiële schooladvies daadwerkelijk wordt opgesteld. Als laatste zal er een onderwijskundig rapport worden opgesteld. Dit dient als overdracht aan de vo-school. Het schooladvies is onderdeel van het rapport. Daarnaast staan in dit rapport gegevens over administratieve gegevens, leerresultaten, sociaal-emotionele ontwikkeling en gedrag, begeleiding en verzuimgegevens van de leerling (Inspectie van het Onderwijs, 2018). De kaders voor de adviesprocedure van het initiële schooladvies zijn vrij breed, waardoor de invulling hiervan binnen de scholen in de praktijk erg divers is (Inspectie van Onderwijs, 2018).

1.3 Voorspellende waarde van definitieve schooladvies

De voorspellende waarde van het definitieve schooladvies is intensief bestudeerd (bijv. Dijks e.a., 2020; Feron e.a., 2015; Lek & Van de Schoot, 2019; Warrens, Dijks e.a., 2019). Zo'n 70 % van de leerlingen zit in de derde klas van het vo op hetzelfde niveau als het definitieve schooladvies. Hiermee heeft het definitieve schooladvies een goede voorspellende waarde (Warrens, Dijks e.a., 2019). Een kwart tot een derde van alle leerlingen zitten in de derde klas niet op het niveau van het definitieve schooladvies. Een deel van deze leerlingen overstijgt het niveau en behaalt in het vo een hoger niveau (Warrens, Korpershoek e.a., 2019). Kijkend naar het schooladvies en het onderwijsniveau in het derde leerjaar van het vo, heeft de adviescategorie vwo de hoogste voorspellende waarde (ongeveer 88%). De adviescategorie vmbo-kb heeft de laagste voorspellende waarde (ongeveer 62%; Dijks e.a., 2020). Het definitieve schooladvies heeft een hogere voorspellende waarde dan het advies gebaseerd op de Centrale eindtoets (Dijks e.a., 2020; Lek & van de Schoot, 2019). Het schooladvies bleek voor alle onderwijscategorieën iets nauwkeuriger (bijv. vwo) of veel nauwkeuriger (bijv. vmbo-kader, havo) dan het advies gebaseerd op de Centrale eindtoets. Deze resultaten werden gevonden voor een aantal recente cohorten (Dijks e.a., 2020).

In onderzoek naar de voorspellende waarde wordt met name gekeken naar het niveau in het derde leerjaar van het vo als afhankelijke variabele, omdat er in de eerste en tweede klas van het vo in veel gevallen niveaus gecombineerd worden in zogenaamde combinatieklassen. Daarnaast worden de combinaties van niveaus in de eerste twee klassen allemaal onder hetzelfde label geregistreerd bij Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Hierdoor is het voor de eerste twee vo-schooljaren niet mogelijk om onderscheid te maken tussen de verschillende combinaties van onderwijsniveaus, bijv., vmbo-bb/kb en havo/vwo. In het derde jaar zitten alle leerlingen op een enkelvoudig niveau, waardoor de situatie in dat jaar gebruikt kan worden als afhankelijke variabele bij de bestudering van de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies (M.J. Warrens, persoonlijke communicatie, 10 december 2021).

Een vergelijking van de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies en het toetsadvies is niet helemaal in balans. De eerste reden is dat het toetsadvies doorwerkt in het definitieve schooladvies in het geval van heroverwegingen. Daarom is het interessant om naar de voorspellende waarde van het initiële schooladvies te kijken, omdat dit voorafgaand aan de afname van de eindtoets wordt afgegeven. Hierdoor is het initiële schooladvies in principe onafhankelijk van het toetsadvies. Een andere oorzaak van de hoge voorspellende waarde van het definitieve schooladvies lijkt een zekere mate van padafhankelijkheid in het vo. Het definitieve schooladvies is leidend bij de plaatsing in het vo en leerlingen blijven relatief vaak op het instroomniveau (Dijks e.a. 2020; Lek & van de Schoot, 2019; Rubie-Davies e.a., 2015).

Dit geldt vooral bij enkelvoudige niveaus (Van De Werfhorst e.a., 2015; Lenhard & Schröppel, 2014). Dit is een mogelijke verklaring voor de hoge voorspellende waarde van het schooladvies.

1.4 Speciaal basisonderwijs

Het speciaal basisonderwijs is een onderdeel van het po en is bedoeld voor leerlingen die zich niet optimaal kunnen ontwikkelen in het reguliere po. In het sbo zitten vooral kinderen die extra orthopedagogische en orthodidactische ondersteuning nodig hebben. Dit zijn bijvoorbeeld kinderen met ADHD, dyslexie of kinderen die moeilijk kunnen leren (Netherlands Eurydice Unit, 2010). Leerlingen zitten in het sbo vaker in kleinere klassen dan in het reguliere po. De sbo-klassen bestaan gemiddeld uit ongeveer 15 leerlingen. Hierdoor krijgen leerlingen meer aandacht van de leraar. Daarnaast zijn er binnen het sbo meer experts aanwezig op het gebied van leer- en gedragsproblematiek, zoals een logopedist of psycholoog.

In het sbo en het reguliere po gelden dezelfde kerndoelen. De kerndoelen zijn per vak omschreven en beschrijven wat een leerling zou moeten kunnen en kennen aan het eind van het basisonderwijs (Kaspers, 2021). Een voorbeeld van een kerndoel in het vak Nederlandse taal is *“De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven”* (SLO, 2020, p.7). Binnen het sbo hebben leerlingen een uitlopmogelijkheid tot 14 jaar om de kerndoelen te behalen. Tot die tijd mogen zij blijven op het sbo, zodat ze zich de lesstof eigen kunnen maken. Het doel van het sbo is dat leerlingen uiteindelijk uitstromen naar het reguliere vo. Leerlingen die het niet lukt om naar het reguliere vo uit te stromen, gaan over het algemeen naar het voortgezet speciaal onderwijs (vso) of praktijkonderwijs (Kaspers, 2021).

Het gebruik van een eindtoets is pas sinds schooljaar 2019-2020 verplicht gesteld in het sbo (VO-Raad, 2018). Het is daarom mogelijk dat bij een deel van de sbo-leerlingen in groep 8 geen eindtoets is gebruikt in de adviseringsprocedure.

1.5 De huidige studie

In dit onderzoek is gekeken naar de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies gegeven in groep 8 van het sbo met betrekking tot de onderwijspositie van de leerling in klas 3 van het vo. De huidige studie is maatschappelijk relevant, omdat een vergelijking van de twee schooladviezen mogelijk meer inzicht kan geven in de gehele adviesprocedure. Deze inzichten geven mogelijke aanknopingspunten voor het verbeteren of optimaliseren van de adviesprocedure en de aansluiting van het sbo op het vo. Een passend onderwijsniveau is ook voor sbo-leerlingen belangrijk, maar er is nu weinig bekend over hoe goed de adviesprocedure voor het sbo-leerlingen werkt.

Daarnaast is de voorspellende waarde van het initiële schooladvies nog niet bestudeerd en zijn nieuwe inzichten met betrekking tot het initiële schooladvies mogelijk ook bruikbaar in het reguliere po. De huidige studie heeft de volgende onderzoeksvraag: *In hoeverre zijn er verschillen in de voorspellende waarde van het initiële schooladvies en het definitieve schooladvies gegeven in het sbo?*

De hoofdvraag is onderverdeeld in de volgende deelvragen:

- 1. Wat is de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies?*
- 2. In hoeverre verschilt de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies?*
- 3. In hoeverre verschillen de resultaten voor de verschillende adviescategorieën?*
- 4. In hoeverre verschillen de uitkomsten voor drie recente cohorten?*
- 5. In welke mate komen leerlingen in klas 3 onder of boven het definitieve schooladvies uit?*
- 6. Hoe verhouden de uitkomsten van het huidige onderzoek zich tot het onderzoek van Dijks e.a. (2020) voor het reguliere po?*

Deze thesis is één van twee theses geschreven bij de masteropleiding Onderwijswetenschappen aan de RUG in studiejaar 2021-2022, waarin de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies en het toetsadvies gebaseerd op de Centrale eindtoets worden vergeleken voor het sbo. In de huidige thesis zijn het initiële en definitieve schooladvies vergeleken; in de andere thesis worden het definitieve schooladvies en het toetsadvies vergeleken.

De verwachtingen met betrekking tot de onderzoeksvragen zijn als volgt. Warrens, Dijks e.a. (2019) vonden voor het reguliere po dat de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies ongeveer 70% was. Daarnaast lagen de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies dicht bij elkaar. Met betrekking tot onderzoeksvraag 1 en 2 is het mogelijk dat er een vergelijkbare voorspellende waarde voor het definitieve schooladvies voor het sbo wordt gevonden. Dijks e.a. (2020) vonden voor het reguliere po dat er grote verschillen waren in voorspellende waarde voor de verschillende adviescategorieën. Een vwo-advies bleek een veel hogere voorspellende waarde te hebben dan een vmbo-kader- of havo-advies. Op basis van deze studie worden er ook verschillen verwacht in het kader van onderzoeksvraag 3. Met betrekking tot onderzoeksvraag 4 wordt verwacht dat de resultaten vergelijkbaar zijn voor de opeenvolgende cohorten (Dijks e.a., 2020). Voor onderzoeksvraag 5 wordt verwacht dat voor de adviescategorie vmbo-kb meer leerlingen boven het adviesniveau dan onder het adviesniveau uitkomen (Dijks e.a., 2020). Als laatst wordt verwacht met betrekking tot onderzoeksvraag 6, dat de resultaten van Dijks e.a. (2020) vergelijkbaar zullen zijn met het huidige onderzoek.

2. Methode

2.1 Participanten

De participanten zijn alle leerlingen die in de schooljaren 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 in groep 8 van het sbo hebben gezeten. In schooljaren 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 zaten er respectievelijk, n = 6522, n = 6007, n = 5785 in groep 8. Respectievelijk, 14 (0,21%), 12 (0,2%) en 21 (0,36%) leerlingen kregen in deze jaren geen schooladvies. Leerlingen die geen schooladvies hebben gekregen zijn niet meegenomen in deze studie. De definitieve steekproefgroottes voor schooljaren 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 zijn, respectievelijk, n = 6508, n = 5995 en n = 5704.

2.2 Procedure van dataverzameling

De gegevens zijn beschikbaar gesteld door DUO. DUO is een overheidsinstantie en verzamelt o.a. van alle leerlingen en studenten in Nederland een aantal onderwijsgegevens. De scholen melden bijvoorbeeld bij DUO alle adviezen die zij aan leerlingen in groep 8 hebben gegeven, in welke klas leerlingen ieder schooljaar zitten, en de eindtoetsscores die leerlingen in groep 8 hebben gekregen.

2.3 Instrumenten en variabelen

In het huidige onderzoek is er gewerkt met drie categorische variabelen. De variabelen zijn: het initiële schooladvies en definitieve schooladvies in groep 8 en de onderwijspositie in de derde klas van het vo. Tabel 1 geeft de categorieën van de drie variabelen.

Tabel 1. *Categorieën van het initieel schooladvies, definitief schooladvies en onderwijspositie in klas 3*

Initieel schooladvies	Definitief schooladvies	Onderwijspositie in klas 3
vso	vso	vso
praktijkonderwijs	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs
vmbo-bb	vmbo-bb	vmbo-bb
vmbo-bb/kb	vmbo-bb/kb	
vmbo-kb	vmbo-kb	vmbo-kb
vmbo-kb/gtl	vmbo-kb/gtl	
vmbo-gtl	vmbo-gtl	vmbo-gtl
vmbo-gtl/havo	vmbo-gtl/havo	
havo	havo	havo
havo/vwo	havo/vwo	
vwo	vwo	vwo

2.4 Analyseplan

Gegevens van drie cohorten zijn bestudeerd. De cohorten zijn gelabeld als Cohorten 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018, en bestaan uit alle leerlingen die in dat jaar in groep 8 een schooladvies kregen. De zittenblijvers van Cohort 2015-2016 zijn alle leerlingen die niet nominaal studeerden en in 2018-2019 in een lagere klas zaten dan de derde klas van het vo. De definitie van de zittenblijvers van Cohort 2016-2017 en 2017-2018 is analoog hieraan.

Om een eerste indruk van de gegevens te krijgen zijn eerst de aantallen leerlingen en de verdeling van de aantallen over de adviescategorieën bestudeerd. Vervolgens zijn de proporties zittenblijvers voor de drie cohorten en voor de verschillende adviescategorieën berekend en bestudeerd. Op deze manier is een indruk gekregen in hoeverre zittenblijvers van invloed zijn op de voorspellende waarde van de schooladviezen, en in hoeverre dit anders is voor de cohorten en de adviescategorieën.

De voorspellende waarde is berekend als de proportie overeenstemming tussen het initiële en definitieve schooladvies, aan de ene kant, en de positie in de derde klas van het vo, aan de andere kant. De voorspellende waarde wordt zowel voor de gehele populatie als voor de verschillende adviescategorieën berekend. Bij een dubbeladvies tellen beide adviesniveaus als overeenstemming bij de berekening van de voorspellende waarde.

De volgende richtlijnen zijn gebruikt voor de interpretatie van de voorspellende waarde: een waarde lager dan 0,60 wordt gezien als een slechte voorspellende waarde, tussen 0,60 en 0,70 is een matige voorspellende waarde, tussen 0,70 en 0,80 als een goede voorspellende waarde, en hoger dan 0,80 wordt gezien als een zeer goede voorspellende waarde (Dijks e.a., 2000).

Omdat er sprake is van populatiegegevens, zijn er geen statistische toetsen uitgevoerd. Als men een significantietoets uitvoert met steekproeven van deze grootte, is een verschil van 0,01 significant op het niveau van 5% dat regelmatig wordt gebruikt bij het toetsen van statistische hypothesen. Eventuele verschillen tussen de percentages zijn alleen beschreven met effectgroottes. Bij een verschil tussen twee proporties van 0,05 of kleiner, noemen we het verschil klein. Ook kleine verschillen kunnen relevant zijn, omdat het verschil mogelijk wel voor tientallen/honderden leerlingen geldt. Een verschil tussen 0,05 en 0,10 wordt benoemd als een medium verschil. Verschillen van 0,10 of groter, worden benoemd als een groot effect (Dijks e.a., 2020).

Voor de proporties onder of boven het adviesniveau zijn de proporties leerlingen berekend die in de derde klas onder, respectievelijk, boven het definitieve schooladvies uitkwamen. Als laatst is er een vergelijking gemaakt tussen de uitkomsten van het huidige onderzoek en het onderzoek van Dijks e.a. (2020).

In het onderzoek van Dijks e.a. (2020) zijn zittenblijvers niet meegenomen bij de berekening van de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies.

Om de getallen goed te kunnen vergelijken zijn de getallen van het huidige onderzoek ook berekend zonder de zittenblijvers.

3. Resultaten

3.1 Aantallen leerlingen per cohort

Tabel 2 geeft de aantallen leerlingen die in schooljaren 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 een initieel en definitief schooladvies ontvingen. Kolommen 2 tot en met 7 van Tabel 2 geven de aantallen voor de drie cohorten weer, uitgesplitst voor het initiële en definitieve schooladvies. De bovenste rij van Tabel 2 geeft het totaal aantal afgegeven adviezen en de rijen eronder geven de aantallen voor de afzonderlijke adviescategorieën.

Het eerste dat in Tabel 2 opvalt is dat de aantallen niet uniform verdeeld zijn over de adviescategorieën. Het schooladvies praktijkonderwijs en het vmbo-bb-advies komen relatief vaak voor. Dit is anders dan bij het reguliere po waar de schooladviezen meer gelijkmatig verdeeld zijn (e.g., Dijks e.a., 2020).

Het tweede dat opvalt in Tabel 2 is dat, binnen eenzelfde cohort, de aantallen initiële en definitieve schooladviezen per adviescategorie zeer vergelijkbaar zijn. Voor alle drie de cohorten geldt dat het aantal bijstellingen relatief klein was. Van het totaal aantal initiële adviezen is in schooljaren 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018, respectievelijk, 0,009%, 0,006% en 0,042% bijgesteld.

Tabel 2 laat verder zien dat het bij bepaalde adviesniveaus om slechts kleine aantallen gaat. In 2015-2016 waren er bijvoorbeeld slechts twee leerlingen met een havo/vwo-advies. Bij deze adviescategorieën moet er enigszins voorzichtig worden omgegaan met de interpretatie van de voorspellende waarde hieronder. Vanwege de kleine aantallen zijn de waarden vermoedelijk niet stabiel: een verandering in de onderwijspositie van jaar 3 bij één of enkele leerlingen zorgt direct voor een veel lagere of hogere voorspellende waarde. De stabiliteit kan enigszins worden onderzocht door de getallen van de drie cohorten te vergelijken.

Tabel 2. Aantal leerlingen met een initieel en een definitief schooladvies voor drie cohorten, uitgesplitst per adviescategorie.

Cohort	2015-2016		2016-2017		2017-2018	
	Initieel	Definitief	Initieel	Definitief	Initieel	Definitief
Totaal	6522	6522	6007	6007	5785	5785
vso	38	38	34	33	49	48
praktijkonderwijs	2657	2649	2571	2564	2540	2528
vmbo-bb	2626	2623	2200	2201	1898	1996
vmbo-bb/kb	327	331	405	408	428	427
vmbo-kb	467	474	380	382	372	375
vmbo-kb/gtl	44	44	70	71	93	92
vmbo-gtl	249	247	238	237	200	202
vmbo-gtl/havo	19	18	38	39	24	25
havo	54	57	38	38	36	38
havo/vwo	2	2	9	9	13	13
vwo	25	25	12	13	20	20

3.2 Zittenblijvers

Tabel 3 geeft de proportie zittenblijvers voor de Cohorten 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 met betrekking tot het definitieve schooladvies, uitgesplitst naar adviescategorie. De bovenste rij van Tabel 3 geeft de totale proportie zittenblijvers voor de cohorten en de rijen eronder geven de proporties voor de afzonderlijke adviescategorieën.

Het eerste dat opvalt in Tabel 3 is dat binnen alle cohorten geldt dat het aantal zittenblijvers relatief klein was. Het totaal aantal zittenblijvers voor Cohorten 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 is, respectievelijk, 4,4%, 4,3% en 3,6% van het totaal, en is daarmee redelijk stabiel. Dit betekent waarschijnlijk dat de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies op populatieniveau zeer vergelijkbaar is wanneer de zittenblijvers wel of niet worden meegerekend. Het laatste geldt ook voor de adviescategorieën waar er relatieve grote aantallen zijn (zie Tabel 2), bijv. praktijkonderwijs tot en met vmbo-kb.

Bij de adviescategorieën met kleine aantallen moeten we over het algemeen voorzichtiger zijn bij de interpretatie van de voorspellende waarde, o.a. vanwege de stabiliteit.

Leerlingen die het advies praktijkonderwijs kregen bleven relatief gezien het minst vaak zitten voor alle drie de cohorten (respectievelijk: 0,008; 0,009; 0,014). Leerlingen met vwo-adviesniveau bleven relatief gezien het vaakst zitten voor alle drie de cohorten (respectievelijk: 0,28; 0,077; 0,250). Voor de adviesniveaus vmbo-gtl, havo, havo-vwo en vwo zijn er relatief grote verschillen in proportie zittenblijvers voor de drie cohorten. Dit is goed te zien bij het havoadvies, waar er een sterke daling is bij het percentage zittenblijvers van het oudste (0,175) naar het meeste recente cohort (0,026). De getallen lijken voor de adviesniveaus vmbo-gtl, havo, havo-vwo en vwo minder stabiel.

Tabel 3. *Proportie zittenblijvers voor de drie cohorten met betrekking tot het definitieve schooladvies, uitgesplitst per adviesniveau.*

Cohort	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Totaal	0,044	0,043	0,036
vso	0,053	0,091	0,042
praktijkonderwijs	0,008	0,009	0,014
vmbo-bb	0,067	0,076	0,057
vmbo-bb/kb	0,051	0,037	0,026
vmbo-kb	0,053	0,063	0,043
vmbo-kb/gtl	0,068	0,028	0,011
vmbo-gtl	0,081	0,068	0,064
vmbo-gtl/havo	0,111	0,026	0,080
havo	0,175	0,079	0,026
havo/vwo	0	0,111	0
vwo	0,28	0,077	0,250

3.3 Voorspellende waarde initieel en definitief schooladvies

Tabel 4 geeft de proportie overeenstemming tussen het initiële en definitieve schooladvies en de onderwijspositie in jaar 3 voor de Cohorten 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018. De kolommen twee tot en met zeven geven de proportie voor de drie cohorten uitgesplitst voor initieel en definitief schooladvies. De bovenste rij in Tabel 4 geeft de totale proportie overeenstemming voor de cohorten en de rijen eronder geven de proportie overeenstemming voor de afzonderlijke adviescategorieën.

Tabel 4. Proportie overeenstemming tussen initieel en definitief schooladvies en onderwijspositie jaar 3 voor drie cohorten, uitgesplitst per adviescategorie.

Cohort	2015-2016		2016-2017		2017-2018	
	Initieel	Definitief	Initieel	Definitief	Initieel	Definitief
Totaal	0,788	0,790	0,803	0,804	0,819	0,820
praktijkonderwijs	0,947	0,949	0,953	0,955	0,948	0,951
vmbo-bb	0,689	0,692	0,683	0,682	0,697	0,696
vmbo-bb/kb	0,838	0,840	0,862	0,865	0,890	0,892
vmbo-kb	0,593	0,595	0,561	0,565	0,624	0,624
vmbo-kb/gtl	0,841	0,841	0,829	0,831	0,817	0,826
vmbo-gtl	0,546	0,551	0,613	0,620	0,690	0,693
vmbo-gtl/havo	0,684	0,667	0,842	0,846	0,750	0,760
havo	0,444	0,474	0,500	0,474	0,500	0,526
havo/vwo	0,500	0,500	0,556	0,556	0,769	0,769
vwo	0,480	0,480	0,750	0,769	0,600	0,600

Wat eerder werd vermoed op basis van Tabel 2, is nu terug te zien in Tabel 4: de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies liggen in veel gevallen dicht bij elkaar.

Op een enkel verschil na zijn de meeste verschillen kleiner dan 0,02, wat een klein verschil kan worden genoemd. De oorzaak hiervan is dat voor alle cohorten het aantal bijstellingen relatief klein was. Over het algemeen heeft het definitieve schooladvies de hoogste voorspellende waarde.

De voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies op populatieniveau (de totale groep) gaat van 0,788 voor Cohort 2015-2016 naar 0,803 voor Cohort 2016-2017 naar 0,819 voor Cohort 2017-2018. De drie waarden kunnen worden gezien als een goede tot zeer goede voorspellende waarde.

Voor de adviesniveaus praktijkonderwijs (0,947 tot 0,955), vmbo-bb (0,682 tot 0,697), vmbo-bb (0,682 tot 0,697), vmbo-kb (0,561 tot 0,624) en vmbo-kb/gtl (0,817 tot 0,841) zijn er relatief gezien weinig verschillen over de cohorten heen. Wel valt op dat de voorspellende waarde van het praktijkonderwijs zeer hoog is. Ook is de voorspellende waarde voor vmbo-bb/kb en vmbo-kb/gtl zeer goed.

Voor de adviesniveaus vmbo-gtl (0,546 tot 0,693), vmbo-gtl/havo (0,667 tot 0,846), havo (0,444 tot 0,526), havo/vwo (0,500 tot 0,769) en vwo (0,480 tot 0,769) zijn er relatief gezien grote verschillen over de cohorten heen. Er is relatief weinig stabiliteit door de jaren heen en het contrast met de lagere vijf niveaus is groot. Havo, havo/vwo en vwo hebben relatief gezien de laagste voorspellende waarde.

3.4 Onder of boven adviesniveau

Tabel 5 geeft de proportie leerlingen weer die (ten opzichte van het definitief schooladvies) onder en boven het adviesniveau uitkwam voor de Cohorten 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018. Kolommen twee tot en met zeven geven de proportie voor de drie cohorten, uitgesplitst in onder en boven. De op twee na bovenste rij van Tabel 5 geeft de totale proportie overeenstemming voor de cohorten en de rijen eronder geven de proportie overeenstemming voor de afzonderlijke adviescategorieën.

In Tabel 5 is te zien dat leerlingen iets vaker onder dan boven het schooladvies uitkwamen, als ze niet op het schooladvies uitkwamen: 0,108 versus 0,100 voor Cohort 2015-2016, 0,101 versus 0,093 voor Cohort 2016-2017, en 0,089 versus 0,088 voor Cohort 2017-2018.

Voor het adviesniveau havo (0,368 tot 0,421) kwamen naar verhouding het vaakst leerlingen onder het adviesniveau uit. Ook voor havo/vwo (respectievelijk: 0,500; 0,444; 0,231) en vwo (0,520; 0,231; 0,400) is te zien dat een relatief groot deel van de leerlingen onder het adviesniveau uitkwam. Omdat leerlingen in deze gevallen niet boven het adviesniveau kunnen uitkomen, zijn dit bijzonder gevallen. Wel zijn het grote getallen als er wordt gekeken naar de proportie leerlingen die onder het adviesniveau zitten bij havo/vwo en vwo. Echter, als er wordt gekeken naar de aantallen, betreft dit een kleine groep leerlingen.

Voor adviesniveau vmbo-bb zitten leerlingen naar verhouding vaker boven het adviesniveau (0,165; 0,165; 0,171). In de vorige paragraaf bleek dat het adviesniveau-bb een lage voorspellende waarde had. In Tabel 5 is terug te zien dat leerlingen relatief vaak het niveau ontstijgen.

Tabel 5. *Voorspelling definitief schooladvies onder of boven adviesniveau per cohort, uitgesplitst per adviescategorie.*

Cohort	2015-2016		2016-2017		2017-2018	
	Onder	Boven	Onder	Boven	Onder	Boven
Totaal	0,108	0,100	0,101	0,093	0,089	0,088
praktijkonderwijs	0,080	0,043	0,090	0,036	0,014	0,034
vmbo-bb	0,143	0,165	0,153	0,165	0,133	0,171
vmbo-bb/kb	0,111	0,048	0,081	0,054	0,059	0,049
vmbo-kb	0,266	0,139	0,28	0,154	0,259	0,117
vmbo-kb/gtl	0,159	0	0,127	0,042	0,130	0,043
vmbo-gtl	0,373	0,077	0,321	0,059	0,248	0,059
vmbo-gtl/havo	0,279	0,056	0,128	0,026	0,200	0,040
havo	0,421	0,105	0,368	0,105	0,421	0,053
havo/vwo	0,500	-	0,444	-	0,231	-
vwo	0,520	-	0,231	-	0,400	-

3.5 Vergelijking (definitief schooladvies) van regulier po en sbo

In deze paragraaf wordt de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies voor het reguliere po (Dijks e.a., 2020) vergeleken met de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies voor het sbo in de huidige studie. In het onderzoek van Dijks e.a. (2020) zijn zittenblijvers niet meegenomen bij de berekening van de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies, waardoor de berekende voorspellende waarde iets hoger uitvalt. Om de getallen goed te kunnen vergelijken worden de getallen van het huidige onderzoek opnieuw berekend zonder de zittenblijvers.

Tabel 6 geeft de proportie overeenstemming van het definitieve schooladvies in vergelijking met de onderwijspositie in jaar 3 van het vo zonder de zittenblijvers. Daarnaast zijn de cijfers van Cohort 2015-2016 van Dijks e.a. (2020) weergegeven in kolom twee van Tabel 6. De kolommen drie tot en met vijf geven de proportie voor de drie cohorten voor het definitieve schooladvies. De derde rij van Tabel 6 geeft de voorspellende waarde op populatieniveau en rijen vier tot en met dertien de voorspellende waarde voor de afzonderlijke adviescategorieën.

Tabel 6. *Proportie overeenstemming tussen definitief schooladvies en onderwijspositie jaar 3 exclusief zittenblijvers voor regulier po en sbo.*

Cohort	Dijks e.a. (2020)		Huidige studie	
	2015-2016	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Totaal	0,75	0,790	0,840	0,850
praktijkonderwijs	-	0,957	0,963	0,965
vmbo-bb	0,66	0,742	0,738	0,739
vmbo-bb/kb	0,87	0,885	0,898	0,916
vmbo-kb	0,61	0,628	0,603	0,652
vmbo-kb/gtl	-	0,902	0,855	0,835
vmbo-gtl	0,72	0,599	0,665	0,741
vmbo-gtl/havo	0,93	0,750	0,868	0,826
havo	0,61	0,574	0,574	0,541
havo/vwo	0,89	0,500	0,625	0,769
vwo	0,89	0,667	0,833	0,800

Noot. De getallen in de tweede kolom zijn overgenomen uit 'The predictive power of track recommendations in Dutch secondary education', door Dijks e.a., 2020, *Pedagogische studiën*, 97, p270.

De patronen van Tabel 6 zijn hetzelfde als de patronen van Tabel 4. De getallen zijn alleen iets hoger, omdat de zittenblijvers nu niet meegenomen zijn in de berekeningen. Kolommen drie tot en met vijf kunnen worden vergeleken met kolom twee.

Het blijkt dat het definitieve schooladvies in dit huidige onderzoek op populatieniveau een hoger voorspellende waarde heeft vergeleken met het definitieve schooladvies in het onderzoek van Dijks e.a. (2020) (0,79 tot 0,85 versus 0,75). Voor het praktijkonderwijs kan geen vergelijking worden gemaakt, omdat dit adviesniveau in Dijks e.a. (2020) niet is onderzocht. Voor de vergelijking op adviesniveau zal worden gekeken naar getallen van het Cohort 2015-2016 van het sbo en Cohort 2015-2016 van het reguliere po. Voor vmbo-bb heeft het sbo een hogere voorspellende waarde, dit is een relatief groot verschil (0,66 versus 0,742). Op het adviesniveau van vmbo-bb/kb is de voorspellende waarde in het sbo ook hoger. Het verschil tussen 0,87 en 0,889 is relatief klein. Voor vmbo-kb is de voorspellende waarde in het sbo hoger vergeleken met het reguliere po. Dit is een relatief klein verschil (0,61 versus 0,628). Het adviesniveau vmbo-kb/gtl is in het onderzoek van Dijks e.a. (2020) niet onderzocht. Verder hebben de adviesniveaus vmbo-gtl (0,72 versus 0,599), vmbo-gtl/havo (0,93 versus 0,750), havo (0,61 versus 0,574), havo/vwo (0,89 versus 0,500) en vwo (0,89 versus 0,667) in het reguliere po een hogere voorspellende waarde.

4. Discussie

4.1 Conclusie

In deze studie is gekeken naar de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies gegeven in groep 8 van het sbo met betrekking tot de onderwijspositie van de leerling in klas 3 van het vo. Er is onderzocht wat de voorspellende waarde is en hoe deze voor de schooladviezen verschilt. Ook is onderzocht in welke mate leerlingen onder of boven het definitieve schooladvies uitkwamen. De hiervoor genoemde aspecten zijn onderzocht voor drie recente cohorten. Daarnaast is er nog een vergelijking gemaakt met de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies voor het reguliere po, wat eerder onderzocht is in Dijks e.a. (2020).

De voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies op populatieniveau groeit van 0,788 naar 0,803 naar 0,819 voor de drie verschillende cohorten. De drie waarden kunnen worden gezien als een goede tot zeer goede voorspellende waarde. Uit het huidige onderzoek blijkt dat op populatieniveau het definitieve schooladvies een iets hogere voorspellende waarde heeft dan het initiële schooladvies in het sbo. De voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies liggen op populatieniveau dicht bij elkaar, met een gemiddeld verschil van 0,015. Voor de verschillende adviesniveaus geldt ook dat de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies in veel gevallen ook dicht bij elkaar liggen. Op een enkel verschil na zijn de meeste verschillen kleiner dan 0,02 voor de verschillende adviesniveaus.

Een voor de hand liggende verklaring voor het kleine verschil tussen de voorspellende waarde van het initiële en definitieve schooladvies is dat er relatief weinig bijstellingen zijn geweest in het sbo voor de bestudeerde cohorten. De twee schooladviezen zijn daardoor erg hoog gecorreleerd. Een mogelijke verklaring voor het kleine aantal bijstellingen is dat er relatief weinig gebruikt is gemaakt van eindtoetsen in het sbo bij de bestudeerde cohorten. Pas sinds schooljaar 2019-2020 is de eindtoets namelijk verplicht gesteld in het sbo (VO-Raad, 2018). Het gebruik van eindtoetsen is een aspect dat niet is bestudeerd in de huidige studie. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek naar de voorspellende waarde van sbo-schooladviezen is (de mate van) het gebruik van eindtoetsen wel mee te nemen. Kijkend naar de verschillende cohorten is er veel stabiliteit bij de categorieën met grote aantallen leerlingen zoals bij praktijkonderwijs (0,947 tot 0,955) en vmbo-bb (0,682 tot 0,697). In de categorieën waar minder leerlingen zitten is er een lagere stabiliteit, bijv. bij het adviesniveau vmbo-gtl/havo (0,667 tot 0,846). Deze resultaten zijn waarschijnlijk minder accuraat door de lagere stabiliteit. Deze bevindingen verschillen van de resultaten in Dijks e.a. (2020), waarin er juist redelijke stabiliteit was voor opeenvolgende cohorten bij alle adviescategorieën. De lagere stabiliteit van de hogere adviescategorieën in het sbo komt waarschijnlijk door de kleine aantallen bij deze adviescategorieën.

In deze studie is ook bestudeerd in welke mate leerlingen onder of boven het advies uitkwamen. In het huidige onderzoek blijkt dat op populatieniveau leerlingen vooral lager eindigden dan het schooladvies, als ze niet op hetzelfde niveau uitkwamen in de derde klas. Voor het adviesniveau havo kwamen van alle adviescategorieën de leerlingen relatief vaak onder het adviesniveau uit. Ook voor havo/vwo en vwo kwamen leerlingen relatief vaak onder het adviesniveau uit, als ze niet op het niveau uitkwamen. Bij de laatste twee adviescategorieën kunnen leerlingen niet boven het adviesniveau uitkomen; deze twee adviesniveaus zijn dus bijzonder gevallen. Leerlingen met het schooladvies vmbo-bb en vmbo-kb kwamen leerlingen relatief vaak boven het adviesniveau uit. In het onderzoek van Warrens, Korpershoek e.a. (2019) kwam 31% van de leerlingen met een vmbo-bb-advies en 28% van de leerlingen met een vmbo-kb-advies in jaar 3 boven het adviesniveau uit. In dit onderzoek is dat respectievelijk 13% tot 17% en 12% tot 15%. De sbo-percentages zijn aanmerkelijk lager. Het blijkt dat sbo-leerlingen met een vmbo-bb-advies of een vmbo-kb-advies vaker op het adviesniveau uitkwamen.

In het huidige onderzoek wordt duidelijk dat de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies op populatieniveau in het sbo (79-82%) hoger ligt dan in het reguliere po (70%; Warrens, Dijks e.a., 2019). Leerlingen blijven in het sbo dus relatief vaak op het instroomniveau (Dijks e.a., 2020; Lek en van de Schoot, 2019; Rubie-Davies e.a., 2015). Een belangrijk verschil tussen regulier po en sbo is dat de voorspellende waarde in het sbo vooral wordt bepaald door enkele adviescategorieën met veel leerlingen: praktijkonderwijs en vmbo-bb.

Dit is anders dan bij het regulier po waar alle adviescategorieën gelijkmatiger voorkomen en alle adviescategorieën bijdragen aan de voorspellende waarde voor de populatie. Een verklaring voor de hogere voorspellende waarde in het sbo kan daarom zijn dat het makkelijker is om twee aangrenzende categorieën te voorspellen, zoals praktijkonderwijs en vmbo-bb, dan een heleboel verschillende categorieën te voorspellen. Bij het voorspellen van meerdere categorieën kunnen er meer fouten worden gemaakt.

In het huidige onderzoek bleek dat de voorspellende waarde van de categorie praktijkonderwijs zeer hoog is. Dit komt mogelijk doordat er al eerder een screening of test is geweest, waaruit is gebleken dat praktijkonderwijs het beste is voor de leerling. Ook is de voorspellende waarde voor vmbo-bb/kb, vmbo-kb/gtl en vmbo-gtl/havo zeer goed in deze studie. Dit komt waarschijnlijk mede omdat dit dubbeladviezen betreft. De dubbeladviezen hebben een hogere voorspellende waarde door de manier van berekenen van de overeenstemming: beide niveaus in de derde klas worden gezien als overeenstemming. Ook in het onderzoek van Dijks e.a. (2020) werden de dubbele adviezen het meest nauwkeurig voorspeld. Daarnaast hebben de adviezen havo, havo/vwo en vwo een lage voorspellende waarde. Dit is anders dan in het onderzoek van Dijks e.a. (2020) waarin juist wordt benoemd dat de adviescategorieën havo/vwo en vwo de hoogste voorspellende waarde hadden.

4.2 Validiteit van de huidige studie

In deze studie is gebruik gemaakt van meerdere cohorten met populatiegegevens van het sbo. De externe validiteit van het huidige onderzoek is daarom waarschijnlijk hoog. Omdat er geen gebruik is gemaakt van een steekproef, maar van gegevens van alle sbo-leerlingen in een cohort, is de representativiteit van de gegevens hoog.

Als analysemethode voor het bepalen van de voorspellende waarde van de schooladviezen is gebruik gemaakt van de proportie overeenstemming. Deze statistische maat is in het verleden ook gebruikt in ander onderzoek naar de voorspellende waarde van het definitieve schooladvies (Lek en Van de Schoot, 2019; Warrens, Dijks e.a., 2019; Warrens, Korpershoek e.a., 2019; Dijks e.a., 2020). Een voordeel van deze statistische maat is dat de interpretatie ervan eenvoudig is. De validiteit van de statistische conclusies is door de eenvoudige interpretatie relatief hoog.

Een mogelijk nadeel van de proportie overeenstemming als belangrijkste analysemethode is dat de maat bivariaat is, i.e., precies twee variabelen tegelijk beschouwt, en niet op een multivariate manier gegevens verwerkt, i.e., gegevens van drie of meer variabelen gezamenlijk analyseert. Een voordeel van een multivariate analysemethode is dat relevante factoren, bijv., sociaaleconomische status (SES) of geslacht, of relevante metingen, bijv., het advies gebaseerd op de eindtoetsscore, meegenomen kunnen worden in de data-analyse.

In een multivariate data-analyse kan in zekere mate gecorrigeerd worden voor bestaande groepsverschillen, bijv., de sociaaleconomische achtergrond van leerlingen of verschillen tussen scholen die verschillende eindtoetsen gebruiken. Een voorbeeld van een multivariate analysemethode die in onderzoek naar de voorspellende waarde van een schooladvies gebruikt kan worden is ordinale multinomiale logistische regressieanalyse.

4.3 Beperkingen en aanbevelingen

Uit het huidige onderzoek blijkt dat de voorspellende waarde van zowel het initiële en als het definitieve schooladvies gegeven in groep 8 van het sbo met betrekking tot de onderwijspositie van de leerling in klas 3 van het vo zeer vergelijkbaar zijn. Voor alle drie de cohorten geldt dat het aantal bijstellingen relatief klein is. Daardoor kon niet goed worden onderzocht wat de daadwerkelijke meerwaarde is van het advies gebaseerd op de eindtoetsen voor het sbo. De rol van de eindtoetsen lijkt vanwege het kleine aantal bijstellingen over het algemeen klein. Het lijkt erop dat in de bestudeerde cohorten in het sbo eindtoetsen weinig werden gebruikt (VO-Raad, 2018). Het is daarom moeilijk om suggesties te geven voor aanpassing van de adviesprocedure. Het kan zijn dat er in de toekomst meer getoetst gaat worden dan bij de cohorten waar in dit onderzoek naar gekeken is (Inspectie van het Onderwijs, 2021). Een eerste aanbeveling is om over een aantal jaar opnieuw een studie te doen naar de voorspellende waarde van sbo-schooladviezen. Een tweede aanbeveling daarbij is (de mate van) het gebruik van eindtoetsen in een dergelijke studie mee te nemen.

In dit huidige onderzoek is niet gekeken naar sociaal-economische status (SES) van de ouders/verzorgers van de leerlingen. SES wordt in meerdere onderzoeken beschreven als een maatschappelijk aspect dat een duidelijk effect heeft op de leerprestaties en de schoolloopbaan van leerlingen (De Boer e.a., 2010; Timmersmans e.a., 2015). Het onderzoek van Dijks e.a. (2020) laat zien dat kinderen van ouders met een laag SES in de derde klas vaker op een lager niveau uitkomen dan leerlingen van ouders/verzorgers met een hoog SES. Volgens Dijks e.a. (2020) kan dit mogelijk worden verklaard door de lagere prestatieverwachting van leerlingen met een laag SES. Dit heeft mogelijk een negatieve invloed op hun prestatieniveau. Bovendien krijgen kinderen van ouders met een hoge SES mogelijk meer steun van hun ouders. Omdat SES een belangrijke factor is in loopbaanonderzoek is een derde aanbeveling om SES mee te nemen in vervolgonderzoek naar de voorspellende waarde van schooladviezen.

Kijkend naar de verschillende adviescategorieën, hebben vooral havo, havo/vwo en vwo een lagere voorspellende waarde. Daarnaast zijn de bevindingen met betrekking tot deze adviescategorieën ook enigszins onstabiel. Dit laatste komt zeer waarschijnlijk door de kleine aantallen.

Door de kleine aantallen is de voorspellende waarde van zijn deze niveaus moeilijk te bestuderen en is het belangrijkom deze niveaus extra aandacht te geven en te kijken naar gegevens van meer cohorten in vervolgonderzoek.

Sbo-leerlingen met een schooladvies vmbo-bb kwamen het vaakst boven het adviesniveau uit. Leerlingen op dit niveau worden relatief vaak onderschat. Het is belangrijk om te kijken hoe de schooladviezen van deze groep leerlingen tot stand komen, en te onderzoeken waarom deze leerlingen een lager advies krijgen dan zij in veel gevallen aankunnen. Misschien zijn er aanpassingen mogelijk zodat een grotere groep leerlingen in de toekomst een meer passend advies krijgt.

Literatuurlijst

- Böhmer, I., Gräsel, C., Krolak-Schwerdt, S., Horstmann, T. & Glock, S. (2017) Teachers' school tracking decisions. In: D. Leutner, J. Fleischer, J. Grunkorn & E. Klieme (Eds). *Competence assessment in education: Research, models and instruments* (pp. 131-147). Springer International Publishing.
- Brunello, G. & Checchi, D. (2007) Does school tracking affect equality of opportunity? New international evidence. *Economic Policy*, 22, 781–861.
- Buchner, C. & Van der Velden, R. (2013) How social background affects educational attainment over time in the Netherlands. In: J. Johnson & M. Jackson (Eds). *Determined to succeed? Performance versus choice in educational attainment* (Stanford, CA, Stanford University Press), 89–115. <https://doi.org/10.11126/stanford/9780804783026.001.0001>
- De Boer, H. Bosker, R. J. & Van der Werf, M. P.C. (2010). Sustainability of teacher expectation bias effects on long-term student performance. *Journal of Educational Psychology*, 102, 168-179. <https://doi.org/10.1037/a0017289>.
- Dijks, M.A., Warrens, M.J., Fleur, E., Korpershoek, H., Wichgers, I.J.M., & Bosker, R.J. (2020). The predictive power of track recommendations in Dutch secondary education. *Pedagogische Studiën*, 97, 263-280.
- Eindtoets primair onderwijs*. (2020, 15 oktober). Van Po naar Vo. Geraadpleegd van <https://www.vanponaarvo.nl/eindtoets-primair-onderwijs/>
- Feron, E., Schils, T., & Ter Weel, B. (2016). Does the teacher beat the test? the additional value of the teacher's assessment in predicting student ability. *De Economist*, 164(4), 391–418.
- Glock, S., Krolak-Schwerdt, S. & Pit-ten Cate, I. M. (2015) Are school placement recommendations accurate? The effect of students' ethnicity on teachers' judgments and recognition memory. *European Journal of Psychology of Education*, 30, 169–188. <https://doi.org/10.1007/s10212-014-0237-2>
- Inspectie van het Onderwijs. (2014). *De kwaliteit van het basisschooladvies. Een onderzoek naar de totstandkoming van het basisschooladvies en de invloed van het basisschooladvies op de verdere schoolloopbaan*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs. (2018). *De staat van het onderwijs 2016/2017*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

- Inspectie van het Onderwijs. (2021). *De staat van het onderwijs 2021*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Hanushek, E. & Woessmann, L. (2006). Does early tracking affect educational inequality and performance? Differences-in-differences evidence across countries, *Economic Journal*, 116(510), 63-76
- Kaspers, F. (2021, 22 juni). *Wat is het verschil tussen speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs?* Onderwijsconsument. Geraadpleegd op 5 november 2021, van <https://www.onderwijsconsument.nl/speciaal-onderwijs-en-speciaal-basisonderwijs-niet-hetzelfde/>
- Korpershoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H. M., Timmermans, A. C., Van Rooijen, M., Vugteveen, J., & Opdenakker, M-C. (2016). Overgangen en aansluitingen in het onderwijs: Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang. GION onderzoek/onderwijs. Lenhard, W., & Schröppel, D. (2014). Prediction of academic performance prior to intersections within a multi-tiered school system. *Educational Research and Evaluation*, 20(6), 454-468. doi: 10.1080/13803611.2014.975136
- Lek, K. & Van de Schoot, R. (2019). Wie weet het beter, de docent of de centrale eindtoets? *De Psycholoog*, 54 (4), 10-21.
- Ministerie van Algemene Zaken. (2021, 7 juli). *Toegestane eindtoetsen basisschool*. Schooladvies en eindtoets basisschool.Rijksoverheid Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooladvies-en-eindtoets-basisschool/toegestane-eindtoetsen-basisschool>
- Netherlands Eurydice Unit (2010). *Het onderwijssysteem in Nederland 2009*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Oomens, M., Scholten, F., & Luyten, H. (2019). *Evaluatie Wet Eindtoetsing PO. Eindrapportage*. Utrecht: Oberon.
- Oosting, I., Kruijer, J. & Spruit, R. (2018). *Van basisschool naar voortgezet onderwijs. In gesprek met onderwijs en ouders*. Assen: CMO STAMM
- SLO (2020). *Kerndoelen primair onderwijs 2006*. <https://www.slo.nl>
- Sudkamp, A., Kaiser, J., & Möller, J. (2012). Accuracy of teachers' judgments of students' academic achievement: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, 104, 743–762. <https://doi.org/10.1037/a0027627>
- Rubie-Davies, C. M., Peterson, E. R., Sibley, C. G., & Rosenthal, R. (2015). A teacher expectation intervention: Modelling the practices of high expectation teachers. *Contemporary Education Psychology*, 40, 72-85. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2014.03.003>

- Tieben, N., & Wolbers, M. (2010). Success and failure in secondary education: socioeconomic background effects on secondary school outcome in the Netherlands, 1927-1998. *British Journal of Sociology of Education, 31*, 277-290. <https://doi.org/10.1080/01425691003700516>.
- Timmermans, A. C., de Boer, H., Amsing, H., & Van der Werf, M. P. C. (2018). Track recommendation bias: Gender, migration background and ses bias over a 20-year period in the Dutch context. *British Educational Research Journal, 44*(5), 847-874.
- Timmermans, A. C., Kuyper, H., & Van der Werf, G. (2015). Accurate, inaccurate, or biased teacher expectations: Do Dutch teachers differ in their expectations at the end of primary education? *British Journal of Educational Psychology, 85*, 459-478. <https://doi.org/10.1111/bjep.12087>.
- Van de Werfhorst, H., Elfers, L., & Karsten, S. (2015). *Onderwijsstelsels vergeleken: Leren, werken en burgerschap*. Didactief onderzoek.
- Van de Werfhorst, H., & R. Andersen. (2005). Social background, credential inflation and educational strategies. *Acta Sociologica, 48*, 321-40.
- Van Rooijen, M., Korpershoek, H., Vugteveen, J., Timmermans, A. C., & Opendakker, M.-C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs. Deelrapportage 2: empirische studie naar de cognitieve en niet-cognitieve ontwikkeling van leerlingen rondom de po-vo overgang*. Groningen: GION Onderwijs/Onderzoek.
- VO-Raad. (2018, 27 september). *Eindtoets vanaf komend schooljaar ook verplicht voor so en sbo*. Geraadpleegd op 23 januari 2022, van <https://www.vo-raad.nl/nieuws/eindtoets-vanaf-komend-schooljaar-ook-verplicht-voor-so-en-sbo>
- Warrens, M.J., Dijks, M.A., Fleur, E., & Korpershoek, H. (2019). Schooladvies: de leerkracht weet het beter. *Didactief*, juni, 22-23.
- Warrens, M.J., Korpershoek, H., Fleur, E., Dijks, M.A. (2019). Vmbo-leerling ontstijgt advies. *Didactief*, oktober, 41.